

о Орфеју и Еуридики – забрањено освртање до окончања ритуала. Мали је број дела у којима јунаци поклекну и упропасте срећан крај, и чак и ако је „допуштење грешног смртног бића, по замисли творца долине слабих, имало преимућство над моћима бесмртних волшебника” (181), слабост карактера коју и сама Миле препознаје као највећи свој хендикеп њена је карта за даљи, непознати пут, подруку са напратом.

Најраића је много више од романа у ком се тематизује један ретко описивани демон и са њим у распону од неколико деценија повезана „вереница таме, девица несветог, весталка тамног божанства” (182). Као врба, која премрежава године и укршта два света, и прича о најдубљим жељама човековим преплиће изборе који нас одређују „на овом као и на оном свету”. Највећа мајсторија овог дела почива у напорима ауторовим да сваки сегмент представи као аутентично сведочанство – било да је реч о граду у одређеном тренутку, обреду у пажљиво посложеним корацима извођења, демону у пуној раскоши својих могућности, језику у мелодији која призива време изговореног, човеку са свим његовим слабостима и потешкоћама да иза себе остави „трн у постели” и отисне се на пут ка достизању сневаног. Напоследку, Младен Милосављевић не посеже за оностраним како би показао његову разорну моћ, већ како би описао нас саме.

Мсп Маријана С. ЈЕЛИСАВЧИЋ КАРАНОВИЋ

Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Нови Сад

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Одсек за српску књижевност

Докторске студије

marijanajelisavicic11@gmail.com

ТЕК – ЧЕТВРТ ВЕКА ПЕСНИШТВА

Бранислав Зубовић, *Ни за још*, Граматик – Јавна библиотека „Данило Киш” Београд–Врбас 2025

Бранислав Зубовић не објављује много и често, а иницијална је помисао да би такав ритам могао бити условљен другим дужностима његовим – радом у врбаској библиотеци, вођењем Фестивала поезије младих (уз Бранково коло најстаријег нашег поетског фестивала), уређивањем *Траја*. Ритам Зубовићев – а ово је шеста његова песма за двадесет и пет година, колико има да је објавио прву књигу, *Руком од ветра тишћом* – дубоко је у вези са његовом поетиком, специфичним песничким субјектом и неправилним ритмом стихова катрена и дистиха што потпуни сјај

добијају тек у Zubовићевом наступу. Песник *Тремора* – што је и име Zubовићеве претходне књиге (2020) за коју је добио неколико релевантних награда – и у књизи *Ни за још* наставља да испитује правце који пристају аутоиронијском ходу једног дезилузионисаног шерета.

У предговору књизи подељеној у циклусе „Колатерална штета” и „Општа пракса”, песник Братислав Р. Милановић сматра и следеће: „На шта год да се скрене пажња, јасно је да су се у свету о којем пева Zubовић, затрле негдашње вредности иза којих су стајали узвишеност и чистота, а место њих установљене нове на нивоу лакрдије и раскалашности” (9), док аутор поговора, још један драгоцен савремени лирик Верољуб Вукашиновић, каже да се у песмама „види [...] највише борба са самим собом [...] – бићем песника где се укрштају сва начела и све појаве, и гмазови и анђели” (68). Из оваквог сучељавања трагања за узвишеним и налажења оног – у недостатку тачније речи – *узвишеној*, проистиче један од могућих утисака читаочевих, а то је да је Zubовић песник кроз чији спектар се назире стварност која је монструозна (као што је по природи ствари ужасно гледати у међусобном додиру дивинизовано и вулгарно), већ смешна у свом балансирању на ивици разумне мисли и (опште) праксе.

Доминантно осећање света у првом циклусу можемо тражити у песми „Угурсуз”, где Братислав Zubовић тематизује вечитог неусклађеника са поретком, трајног лопова који са својим прогонитељима обликује свет у којем се примарни Zubовићев субјект осећа као на тачки пресека градског метежа и потпуне луднице. Он пише: „Залуд је секо државну шуму / Кад га је лугар у том науму, // Нахватао ко зеца у врећи – / Сатро га с кундаком такорећи. // [...] Газили га гурбети по вољи / Држ га, не дај – ко певца га кољи [...] // Зна се да су чекали да сване / Пре него су му скратили дане. // Кад му је душа на нос изашла / Кажу да се и на небу снашла // Ено га још увек месец краде / Док му звезде о глави раде” (21–22). Ваља приметити да се аутор дистанцира од обе *сѝранке* макар тиме што их не именује на било који начин, и што читаву динамику сукоба угурсуза и оних од којих краде истовремено види али и чује од других, доносећи тако једну шаљиву, ћопићевску ноту о човеку који краде и на оном свету. Песма је важна за разумевање првог циклуса управо јер инсистира на оваквом односу одметнутог *уѝурсуза* од *свеѝа* као да се ради о законитости, а свој положај посматрача и изузетог из догађања додатно утемељује тиме што не говори о пореклу, већ о дометима *уѝурсузлука*. Слична је и „Балада о брљи”, где Zubовић тематизује дивинизаторски однос *свеѝа* према ономе чије је једино дистинктивно обележје то да је *лоше*; за *свеѝ* око Zubовића, закључак о овом нарочитом облику отрова је следећи: „У славу свете брље / И насушнога хлеба, / Да сперу врајје мрље / И пропну се до неба” (28), где је *ѝроѝињање* одлично искоришћено наместо, можда пре очекиваног, *ѝоѝну*. *Брља* тако постаје средство потпуног обезнањивања у стварности „ветрине што дува”, „сувог дневног obroка”,

„студени”, „ледних часова”, које, видимо, постаје *решење* за околину која субјект у песми „Нишчи” потиче: „Пусти Бога, де и ти нешто ради / Да те не спопадне свакакви јади”, јер „доконост је ђавоље забавиште” (26). Важно је приметити да *свећ* осуђује доколицу и доконост, али и да за њега не постоји било шта осим апсурдног функционисања у одржавању оног поретка који *ујурсуз* жели да подрије и покраде, или, с друге стране, толико устукне пред својим очајем да у тренуцима примораности на изолованост и интроспекцију – зима, студен и ветрина, који свакако немају окрепљујућу храну, већ *СДО* – потеже за *брљом*. Ту лежи тачка непоказане, мада постојеће, сукобљености Зубовићевог субјекта са околином, јер он исмева строго функционисање *свећ*а, *ујурсуз* није, али исто тако нема страх од доколице (напротив!). Зубовићев субјект је у страху од *свећ*а којем има да *одужи* своје, јер „Чека око урокљиво, / Да раскине благослове / Које си досад уживо” („Чмичак”, 35), а у пословицама око „Тарифа” стрепи од „књишког жбира” и папирократије која „листом постројава / Уходи и силом хвата” (33), те свој *credo* даје у песми „О концу”: „Када живот о концу виси / Једино лирика узвиси, // Рушан живот и трошне кости / И бајпасом душу премости, // Снагом небеског првборца / Да умили уморног Творца” (34). Разговор са Творцем, као једини могућ и једини покренут – пошто у сваком другом случају Зубовићевом субјекту говоре, спочитавају или га сјетују шта и како да чини – аутор завршава у песми „Балада о хладноћи”, супротстављајући две воље два уморна ствараоца: „Зар да тако дело твоје / Без кожуха без хаљетка, / Чак и против воље моје / Промрзне до првог петка” (37). Оно што је ново у оваквом разговору – или бар изузетно ретко присутно у искуству нашег песништва – јесте разговор *сћвараоца* са *Творцем*, при чему је *сћворени сћваралац* устао да тражи право сопствене воље од онога који га је створио. Изузетно смело постављање односа који је коначно сведочанство о двострукој немоћи Зубовићевог субјекта – он не може са *свећ*ом, а воља се његова не поклапа са Творчевом, чиме стичемо утисак да је *уморни* Творац одустао од створеног, што поетском субјекту даје алиби да се и сам тако осећа и удаљи.

Ово је одлична увертира у други циклус, „Општа пракса”, где аутор непосредније објашњава свој однос према свету. Горки хумор је присутан у песми по којој циклус носи име, где субјект, на прегледу, гледа здравствене раднике: „И као да гледа у наталну карту / А не у налазе крви и урина” (41), при чему је његов одговор жеља да побегне у Спарту и напоји се вина и храбрости. Ова се линија наставља у песми „Потрага за музама”, где Зубовић исказује поетику замора (од рима, *белој сћиха*, лирског сонета, глосе...), и киван иде „да прође Левач / у потрагу за митским музама” (43). Не случајно, он полази да прође Левач (*и њрође Шумадију*, зазива ова елипса), тражећи музе доста ближе од далеке Спарте, и ту долази до окрета: аутор се обраћа Црњанском, улазећи у аутоиронијску

парафразу. „Не могу да лутам јер нисам витак / И стубиште је високо за мене, / Овако тром и смотан као свитак / Налик на трапаво бездомно штенне” (44). Након тога, он почиње да дефинише простор безбедности и среће. У песми „Тренуци” Zubовић пише: „Имам и тебе, наше тренутке / Које дланом ушшшкавам ћутке // Па из тишине то што је стало / Проговара: ’Нека нас још мало’” (45), обраћајући се *Шацењки*, како стоји у посвети.

За Zubовића, простор среће је изузетост из *ошције ираксе*, што се можда најсликовитије осети у „Вашарској” песми: „Стиснутих шака и уз леђа збијени / Тукли су се ко варвари те јесени. // [...] Бије својски певалка што арлауче / Не може без претње, клевете и туче [...] // А и деца с лоптом претила су Богу / Да ће један другом да поломе ногу”, постављајући себе у контраст: „Ја се замајавам с јагњетом на ражњу / Да не утекне с коца обраћам пажњу, // Пола пијем – пола пива јањцу дајем / Да га заогрнем сувим златним сјајем” (46). Све остало, осим ове фокусираности духовито представљене, субјекту више није интересантно у смислу да би волео да посвети своју пажњу или своје интересовање теми: „Тек не верујем више том прозуклом Сунцу / То би преварило јутро – за једну унцу // Не верујем чак ни месецу подрепашу / Кад просине у мраку за последњу пашу” („Пупак”, 48), или: „Тек не идем више код шустера / Само када ме туга натера // [...] И не хајем за занатске гатке / Кад спашће на милосне остатке” („Остаци”, 49). Његова носталгија се јавља само у тренуцима сећања на алкохолну препуштеност (не *брљи*, већ ракији од „Чачанске лепотице”, или „Горкој трави”), а поново је реско духовит у „Жаби у тегли”: „Ако је Ератостен из Кирене / Пребројавао звезде голим оком, / И рачунао месечеве мене / У поноћ на небу високом, // Са агоре древне Александрије – / Како онда РХМЗ не може? / И поред свевидећег ока није / Прогнозирала кишу, жали Боже” (57).

Циклус и књигу Бранислав Zubовић закључује песмама „Доколица” и „Успаванка”, где у првој пише: „Кад дођу кише и притисне влага / Доколица је заклон од мутљага. // Тек ту пуноћу сусрета са собом / Испуњава душа згуснута скробом. // Она је лек за невољу и бригу / Благородна у сопственом подвигу. // То стање идеала и слободе / Не дам да ми са пословима оде” (60), а у другој: „Не питам више где ће нас одвести – / Враћам се кући у старе прелести / Нигде небеских тела са висине / Да осветле што у души умине” (61). Успавано је сунце које треба да осветли, месецу се не може веровати (тим пре што га *ујурсуз* још увек краде), ветрови бију непрестано, и Zubовићев субјект нас оставља у свету потпуне помрачености и незнања, где је једини простор за додир са собом онај у браку и у оквиру доколице. Све остало делује бесконачно далеко (чак не *нейоврајино*, јер мада Zubовићев субјект одаје утиске носталгичне среће, више се чини да је то тренутак слабости пред могућношћу оног *иرويњања* које не мора деловати увек тако одвратно, што даје нову димензију јунаку књиге *Ни за јоју*).

Лирски субјект Бранислава Зубовића је, у односу на претходну књигу (из које још увек одзвања злокобно „треба платити рачуне“), дошао до потпуног помрачења. У књизи *Ни за још* он је представио просторе једног хладног система из којег не постоји излаз до оног грозничавог *брљављења* у периодима мраза и кошаве; *излаза*, кажемо, нема, али постоји *заклон* од света трговине, папира и науке у коме се не могу прочитати ни звезде, ни облаци ни лекарски налази. Све представља нечитљиву мистерију човечанству које ни на који начин не показује своје противљење окорелости и хладноћи, чиме Зубовић додатно интензивира осећање *аутиоцронизујуће* очаја појединца који не може да усклади вољу своју са вољом Творца. Ако се зауставимо и покушамо да упоредимо овакав доживљај света са сопственим погледима на постојање, и притом будемо немилосрдно искрени према себи и догађањима око нас, можемо закључити да је Бранислав Зубовић књигом *Ни за још* дао одличну дијагнозу савременом друштву, само се не треба према њој постављати као према *нашљалној карши*.

На крају, додајмо и да се надамо и радујемо следећој књизи песника *Тремора*, уверени да ће и она значити нови ступањ у поетици која је заснована не на формално-површинским или променама у угледању, у дијалогу са другим ауторима, већ промишљеном, сталоженом поимању света који се даном све више *ірошње*.

Мр Расіко Р. ЛОНЧАР
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Докторске студије
Одсек за српску књижевност
rakiwolf007@gmail.com

БЛАГОСЛОВИ МЕДИТЕРАНСКЕ КУЛТУРЕ

Габријеле Д'Анунцио, *Поетски благослови*, избор и превод Мила Михајловић, Фондација Група север, Нови Сад 2024

Избор из поезије класика италијанске поезије Габријелеа Д'Анунција прва је књига едиције *Italica*, чији је циљ, према речима главног и одговорног уредника Стефана Радуловића, да на српском језику представи „најлепше стихове италијанске поезије”. Истраживање Миле Михајловић, која је начинила превод и избор из Д'Анунцијеве поезије, показало је да је у двадесет првом веку од 609 превода с италијанског објављено свега четрнаест књига поезије. Стога би се оснивање засебне едиције могло схватити као важан издавачки подухват који треба да понуди прве